

Brzesko és környéke útikönyv

Szöveg:
Jerzy Wyczęsany
ks. prałat Władysław Pasiut
Krzysztof Bigaj

Együttműködés:
Krzysztof Bogusz
Bożena Wasil

Fordítás:
Erika Besze, Małgorzata Iskra, Aranka Małkiewicz
Biuro Tłumaczeń TRANSLEX

Fényképek:
Krzysztof Bigaj, Krzysztof Bochenek, Jerzy Gawiak, Adam Gutowicz,
Rafał Góra, Dariusz Kobylański, Olga Kołdras, Marek Kośmider,
Marek Kotfis, Maria Łomzik, Tomasz Machowski, Piotr Olczak,
Alicja Pikulska, Paulina Ruszaj, Mariusz Serafin, Marlena Słupska,
Piotr Tracz, Natalia Widła, Patrycja Ziemirowska

Copyright © 2016 Urząd Miejski w Brzesku

Grafikai tervezés:
Dariusz Kobylański

Nyomtatás és kötés:
Brzeska Oficyna Wydawnicza – Aleksandra Dziedzic

Kiadó:
Brzeskoi Polgármesteri Hivatal
Promóciós Iroda
32-800 Brzesko, ul. B. Głowackiego 51
www.brzesko.pl
umbrzesko@brzesko.pl, promocja@brzesko.pl

Brzesko 2016
ISBN 978-83-64933-23-3

Hölgyeim és Uraim,

remélem, ez a kis füzet segítségükre lesz történelmünk, tájaink és építészetünk megismerésében. Találnak benne túraútvonalakat is, melyek Szent Szaniszló érsek és mártír életútját követik, s így Lengyelország Szczepanów-i születésű védőszentjének megismerésére adnak lehetőséget. Brzesko járás Malopolska megye része, manapság 36.000 lakosa van, de már 3500 évvel ezelőtt is éltek itt emberek. Brzeskót 1344 és 1352 között Komes Spycimir, Krakó várnagya alapította. 1385. január 26-án privilégiumokat kapott Hedvig királynétól. 1998-ban újra Brzesko lett a megyeszékhely, egyúttal az ipar és kereskedelem fontos központja.

A brzesko-i régióban nagyszerű emberek éltek és élnek. Itt született Szent Szaniszló érsek és mártír. 1845-ben ide érkezett meg Jan Evangelist Goetz, az okocimi sörgyár alapítója. Itt élt Ludwik Solski, az egyik legtehetségesebb lengyel színész és forgatókönyvíró, ahogyan Kazimierz Missona költő is. Gyakori látogatónk Andrzej Munk híres filmrendező.

Hiszem, hogy ez a kis füzet Önöket is bátorítja majd arra, hogy felfedezzék régióink elragadó és érdekes részeit.

Grzegorz Wawryka
Brzesko polgármestere

BRZESKO

Brzesko főtere

Brzesko főtere

1321-ben Spycimir Leliwita, a Melsztyński és Tarnowski lengyel dinasztia híres őse szerezte ezt a földet, az Uszwia (most Uszwica) folyó cseréjével. Ezen a területen akkoriban három település, Pomianowa, Jasień és Brzezowiec helyezkedett el. 1334-ben megvásárolta Poręba Spytkowskát Okocimot. Ezeknek a földeknek a megszerzését megerősítette I. (Kis) Ulászló és III. (Nagy) Kázmér király is. Spycimirnek köszönhetően ezek a kis falvak a kornak megfelelő módon fejlődésnek indultak, így lettek a jövőbeli városok alapjai. 1334 és 1352 között (a pontos dátumot nem ismerjük) megalapította Brzezek városát, a mai Brzeskot, Wola Pomianowa területén. Jadwiga hercegnő neki adta Magdeburg jogait 1385-ben, ekkor említik először Brzeskót is.

A város a Sziléziától Krakkón keresztül Oroszországba tartó kereskedelmi útvonal mellett épült, az Uszwica bal partján egy dombon, erről kapta a nevét. Az újonnan alapított város megközelítőleg szabályos alakú volt, a helyi adottságokhoz igazított piactérrel. A piacteret négyszögletes épületek vették körül, a környező területektől elválasztva a lakásokat. A főter és

A brzeskói Főter házai

a környező házak jellegzetes sakktábla alakzatot hoztak létre az utcákkal. Ez még a mai modern városképben is látható.

A főtéren kezdetben piactérként funkcionált. Itt összpontosult Brzesko társadalmi élete. Nagyjából egy hektáros terület, a város összes többi része kilenc hektárnyi területen fekszik. A Piac sarkai három fő utca: a Krakói út (most Mickiewicz utca), a Tarnów-i út (most Glowacki út) és az Uście Solne út (most Kosciuszko utca) és három kisebb utca (most Sobieski, Chopin, Asnyk utca) kezdetei voltak.

A főtér közvetlen közelében, egy kis dombon az észak-keleti sarokban állt a gótikus stílusú, fából készült Nagy Szent Jakab-plébániatemplom. Később, a 16. század elején kőfalakra cserélték a templom falait. A templom körül volt a temető, a plébánia, valamint gazdasági épületek.

A piacot sok faház vette körül, melyek meglehetősen hasonlítottak a falusi kis házakra. A tér központi részén kereskedő standok, húsboltok, kézműves műhelyek és fából készült városias házak álltak. Utóbbiak feltételezhetően a 15. század elején épültek, és a 18. század környékén égtek le. Ezt megerősítették azok a nyomok, melyeket a piac legutóbbi felújításakor találtak. Volt még egy kút is azoknak a lovaknak és szarvasmarháknek az itatására, amiket a vásárra vittek.

A brzeskói Főtér házai

Szt. Flórián szobor

A brzeskói Főtér házai

A brzeskói Főtér házai

A brzeskói Főtér házai

1731. november 26-án a tér közepére egy impozáns barokk szobrot emeltek Szent Flóriánnak, a tűzoltók védőszentjének. Az emlékművet a városlakók adományaiból készítették. Felirat is került rá: "Szent Flóriánnak ajánljuk fel ezt a várost, ahol olyan gyakran szenvedünk a tűz miatt."

1875-ben, Lengyelország felosztottsága idején az ausztriai hatalom terve szerint egy stratégiai útvonal indult a piactér északi részétől, kapcsolatként Lviv, Przemyśl, Tarnów, Krakkó és Bécs felé. Ez volt a híres Cézár Út.

Számos tüzeset után Brzesko fából épült házait kevésbé jellegzetes kétszintes kőházakra cserélték. 1898-ban a piacteret macskakővel kövezték le. A város utolsó tűzvésze után, ami 1904. július 25-én tört ki, a piactérre új épületeket építettek, amelyek a korban divatos art nouveau és a historicizmus jegyeit hordozták. A tűz utáni újjáépítési terveket a Lviv-i Nemzeti Fejlesztési Osztály alakította ki és a végrehajtását Kazimierz Cholewicz építésszámológép felügyelte. Ebben a törekvésben főszerepet játszott Henoch Klapholz polgármester is.

A második világháború idején, 1940-ben a németek alakítottak ki zöld területet a piacon. Ezt egy brzeskói építész, Józef Gancarz tervezte.

Okocimi kecske szobrok

A piac kormány által támogatott utolsó felújítása 2010–2011-ben volt, melynek során visszaállították Brzesko agorájának régi karakterét és hangulatát.

Városháza

A városháza 1909 és 1910 között épült a krakkói építész, Gabriel Niewiadomski tervei alapján, Wilhelm Aptera építő cégének vezetésével. Niewiadomski volt a tervezője a Szeminárium épületének (1902) és a Jagelló Egyetem Witkowski Kollégiumának (1913) is Krakkóban. A brzeskói városházát téglából és kőből építették a korai lengyel historicizmus érzését keverve a megújult román, gót és reneszánsz északi verziójával. Az épületegyüttes gazdagságát a hozzá tartozó lenyűgöző torony kupolája teszi teljessé. A belső tér elemei – ólomüveg, fa ajtókeretek, a Griffinek címerének mozaikja – szecessziós stílusban készültek. Az ólomüveg ablakokat és a mozaikokat feltehetően Jan Bukowski tervezte és Stanisław Gabriel Żeleński krakkói ólomüveg műhelyében készültek, aki a híres orvos, író, kritikus és fordító, Tadeusz Boy Żeleński testvére volt.

Brzeskoi mozaik városcímer

Egykori városháza

Szentlélek-templom

A városháza mögött nyugatra található a kis Szentlélek-templom. 1491-ben egy helyi nemes, Melsztyn-i Spytko, Zawichost várnagya alapította, menedékül a szegényeknek, a betegeknek és az időseknek. A várnagy végakarátát Sanok-i Gregory teológus, Jagelló Sándor király gyóntatója valósította meg. 1504-ben Sándor király felszabadította az ingatlant minden más teher alól az uralkodó javára. A templomot 1750 körül renoválták, és valamivel 1801 előtt zsidó támogatók kezéből a hadsereghez került. 1904-ben egy tűzben teljesen leégett.

Brzesko lakosai hosszú ideig tervezték az újjáépítését, de az első világháború kitörése lehetetlenné tette a munka folytatását. 1939-ben Jan Fortuna atya kezdeményezte az "iskolatemplomnak" is nevezett épület megépítését, de a második világháború közbeszólt. Egészen 1957-ig nem folytatódott a munka, amikor Fortuna atya visszatért az ötlethez és krakkói építészek, K. Seifert és J. Kozłowski tervei alapján megépült a plébánia új épülete. 1962-ben, a plébánia előterében nyitották meg a Szentlélek-ápolnát. Belsejét a főoltár ékesíti, amit Bogdana Ligęza-Drwal (Xawery Dunikowski tanítványa a Krakkói Művészeti Egyetemen) készített és Krisztus keresztfeszítését ábrázolja.

A templomon kívüli fülkékben a Jó Pásztorról, Szent Szaniszlórról és Szent II. János Pálról, készült szobrok találhatók. Ezeket Stanisław Borowiec brzeskói szobrász készítette.

Szentlélek templom

Az ismeretlen katona emlékműve

A temető főbejáratánál található az ismeretlen katona emlékműve. A homokkőből készült piramis tetején egy fém sas található. Ez a felirat áll rajta: Az ismeretlen / katonának, aki /a Hazáért / esett el / 1914–1920 / Brzesko 1925. július 15. Az emlékművet Ignacy Patolski (1887–1942) tervezte, Brzesko régi gimnáziumának tanára, akit Auschwitzban megöltek.

Ismeretlen Katona emlékműve

Kerületi Bíróság

Kerületi Törvényszék

PA temető bejáratával szemben van a Kerületi Törvényszék. Ez a történelmi városrész legjellegzetesebb épülete. A 20. század elején egy brzeskói orvos, polgármester, dr. Franciszek Bernacki építtette, aki később átadta a bíróságnak. A téglapépület „C” alapot formáz, kétszintes, homlokzata neogótikus stílusú.

Brzesko esti városkép

Nagy Szent Jakab és Szűz Mária, az Egyház Anyja-templom

Brzesko plébániájának története a 14. századig nyúlik vissza, feltehetően Spycimir Leliwita, vagy az ő fiai, Jan és Rafał Melsztyński alapították. A Szent Jakab-templom egyszerű faépítmény volt, mivel a város szegény és fejletlen volt. A templom első említése 1443-ból való és Jánost említi a plébánia papjaként. 1487-ben Melsztyn-i Spytko adományozta a templomot. 1529 és 1543 között

A parókiatemplom tornya

egy kőtemplomot építettek a fatemplom oldalában, a városi tanács és Rajbrot-i Marcin plébános erőfeszítéseinek eredményeként. Az első három évben az építkezést Jan Turobińczyk felügyelte, majd utána azonban egy ismeretlen kőműves folytatta a munkát. A templomot 1544. július 2-án Valerian atya, a kujawy-i segédpüspök renováltatta. Az 1655-ös svéd megszállás és az 1657-es Rákóczi-féle hadjárat során is leégett. Ismételten újjá kellett építeni 1660-ban, 1723-ban, 1786-ban, 1792-ben, 1863-ban és 1904-ben is. Az 1863-as tűz után neogótikus stílusban építették újjá egy gróf Wit Żeleński által alapított és Feliks Księżarski építész által tervezett temetési kápolnával együtt. Utóbbi tervezte a Chochółów-i templomot, a Szent Bronisława kápolnát a Kościuszkó sírhalomnál Krakóban, a Lviv-i Kormányzóság épületét és a krakkói Collegium Novumot. A munkálatokat a Niepołomice-i származású Antoni Wimmer cége végezte. Az 1904-es tűzvész után ismét neogótikus stílusban építették újjá 1905 és 1913 között, feltehetően a krakkói Roman Bandurski vezetésével. A templom eredetileg gótikus stílusú volt, neogótikus elemekkel. Kőből és téglából épült. Egyhajós volt, fél hatszög alakú szűk szentéllyel. A szentély a sekrestye tőszomszédságában volt, aminek előtere felett az első emeleten volt az előkelők helye. A templomhajónak négy öble van, melyek egy négyszögletű toronyhoz csatlakoznak. A belső teret neogótikus kereszt bordás boltozat fedte, amit az 1904-es tűz után készíttettek. A templom ablakai csúcsívesek és külső támpillérei mellett a teljes épületen kis párkány fut körbe. A nyeregtetőt és a tornyot gúla alakban négy tornyocska fogja közre. A bejáratok felett kő pajzsdíszeket láthatunk a 17. századi Czerny-Nowina család címerével. Kívül a bal oldalon egy 18. századi barokk kert található.

A neogótikus főoltár Szent Jakab központi alakjával Ferynand Stuflesser tiroli Szent Ulrich-Grödenben található műtermében készült. Ugyanitt készült a baloldali Jézus Szent Szívét ábrázoló mellékoltár. A második neogótikus oltár a jobb oldalon Szűz Mária tiszteletére készült, egy 17. századi

„Pajzs Czerny-Nowina család címerével”

Neogótikus keresztelőkút

Jézus szíve oltára

Főoltár

Barokk feszület

Brzeskoi Szűz Mária oltára

képpel, melyen Rózsafüzér Királynéja más néven a Brzeskói Szűzanya látható. A templom Szent Antal-képeit 1908-ban Julian Krupski festette, az *Ecce Homo* 17. századi, a Jézusom, bízom *Bened* képet 1943-ban Adolf Hyła festette, a *Szent Szűz a Gyermekekkel és Szent Annával* a 19–20. század fordulójáról származik. A faragott barokk feszület, a Szent Szaniszlót és Szent Adalbert püspököket ábrázoló alkotások, valamint a négy evangelistát ábrázoló dombormű és a neogótikus stílusú szószerk maradványai 18. századiak. A főbejárat felett 1913 óta Elijah Unger tarnóvi műtermében készült ólomüveg ablakok vannak.

Szt. Szaniszló Püspök szobra

A Szent Jakab Templom északi fala mellé 1979 és 1984 között építették az új Szűz Mária, az Egyház Anyja-templom, melyet a krakkói Zbigniew Zjawin építész tervezett. Az ólomüveg ablakokat a krakkói Dr. Józef Furdyna, a miséző oltárt Wincenty Kucma szobrász, a Krakkói Művészeti Akadémia professzora készítette.

Szent Jakab Apostol temploma

Szűz Mária az Egyház anyja temploma

Brzesko temetői

A plébániai temető vagy más néven a Régi Temető a Kosciuszko utcában található

1801-ben az egyházközség plébánosa, Antoni Stachlewski atya alapította a 15. századi Szentlélek-szegénykórház területén. 1925-ben a temetőt kiterjesztették. Három kápolna található a temetőben a Janiszewski, Damasiewicz, a gróf Sumiński és a gróf Ożegalski családok jóvoltából. Néhány ismert embert is eltemettek itt. Például Stanisława Wojciechowski Sosnowski költőt, Ludwik Solcki színész édesanyját (sírfelirata a Damasiewicz család kápolnájának lemezén van) Walenty Lisieński, Stanisław Rogóż, Franciszek Lisak szobrászokat, a színész és festő Jerzy Peters-t, a népi aktivista és politikus dr. Simon Bernadzikowskit, Maria Obrot építést, a Lengyel Légio tagjait és a második világháború áldozatait. Néhány síremléket olyan művészek készítettek, mint Lviv-i Ludwik Makolandra, a krakkói Józef Kulesza, Wojciech Samek és Antoni Hajdecki Bochnia-ból, Piotr Celestyn Kulka Tarnówból, vagy a helyi Franciszek Lisak.

Plébánia-temető

*Plébániatemető**Plébániatemető*

Izraelita temető

Zsidó temető a Czarnowiejska utcában

Brzesko második temetőjét 1824-ben alapították, 1902-ben pedig kibővítették. Nem szabályos alakú, körülbelül 1,5 hektár területű. Téglafal veszi körül. Az északi részén van egy zárt vaskapu (a kulcs a szomszédoknál található). A kapunál lévő völgy a temető fő tengelye. Itt találhatóak a legérdekesebb fennmaradt matzeva-k, megrongált sírkövek és két ohel. A temetőben néhány híres rabbi és családjaik sírköve is megtalálható: Arie Lejbusz (+1846), Chaim Halbesztram fia Nowy Sącz-ból, lublini látnok tanítványa, Lejbusz fia Meszulam Zolman Joanatan (+1855) Lejbusz unokája Towie Lipschitz (+1912) Pinakas és fiai Baruch (+1907) és Ephraim (+1938), Pinakas Templer unokája. A temető területén exhumáltak nevét hatalmas sírkő őrzi, így emlékeznek pl Rzezawa, Doły és Dębno zsidó lakosaira, akiket 1942. június 18-án gyilkoltak meg Brzeskóban.

Izraelita temető

Izraelita temető

Háborús temetők

A 276-os számú háborús temető a zsidó temető déli részéhez csatlakozik. 1916-ban egy osztrák építész, Robert Motka hadnagy tervezte és Karl Schöllich kapitány felügyelete alatt rabok építették. Köztemetőként használták a helyi és a környékbeli kórházak 1914 novembere és 1915 májusa között, valamint az utóbbi években meghalt katonákat is ide temették. A temetőt kövek veszik körül, ami a legyőzhetetlen barikádöt jelképezi, az öröklét küszöbét.

A bejárat kapuját sasokkal díszítették, amik az elvesztett élet miatti fájdalmat szimbolizálja. Középen egy pavilon alakú emlékmű van tetején kereszttel a halál és szenvedés mint minden ember örökös végzete jelképeként. 507 elesett embert temettek el, 441 osztrák-magyart, 63 orosz és 3 németet. A fal mellett bal és a jobb oldalon is vezetői sírjai találhatók.

A 275. számú háborús temetőt szintén Robert Motka hadnagy tervezte és a zsidó temető észak-nyugati részénél található. A temetőnek ebben a részében az első világháborúban elesett 21 osztrák-magyar származású zsidó katonát is eltemettek. A park peremén, ami korábban egy okocimi vezetőé volt, található a 277. számú háborús temető, ugyanaz az építész tervezte. A temetkezési hely egy obe-

276-os számú katonai temető Brzeskóban

277-es számú katonai temető
Okocimban

liszk alakú emlékmű tetején egy urnával. Az oldalfalak feliratai kilenc katonának állítanak emléket.

Más háborús temető részek is megtalálhatók az első világháborúból plébániai temetőkből, Szczepanów-ban (No. 273) és Jadownikben (No. 278) és Dziekanów-Sterkowice-i erdőben (No. 279), mindegyikük a fentebb már említett Robert Motka hadnagyé.

273-as számú katonai temető Szczepanówban

Goetz család palotája

Városi és építészeti komplexum Brzesko–Okocimban

A brzesko-okocimi sörfőzde városi és építészeti jelentőségű épület. A közeli épületek és a Goetz-Okocimi park és palota Małopolska legérdekesebb részei közé tartoznak. Ez a komplexum gyönyörűen illeszkedik a tájképbe. 1845 és az 1930-as évek között építették.

A kezdetben meglehetősen kis sörfőzde hamar az Osztrák-Magyar Monarchia, majd később Európa legnagyobb sörfőzdéje lett. 1845-ben Jan Ewangelista Goetz (1815–1893) sörfőző alapította, aki a württembergi Langenenslingenből származik és ősei évszázadok óta sörkészítéssel foglalkoztak. Idővel Goetz befolyásos gyáros és földbirtokos lett, egy erős lengyel márka megteremtője, ugyanakkor ismert helyi adományozó is. 1881-ben II. Ferenc József, aki Goetz munkájának nagy tisztelője volt, lovagi címet adományozott neki. Goetz halála után vagyonát fiára, Jan Albin Goetz-Okocimskire hagyta, aki később ismert politikus, adományozó és művészetpártoló lett, 1908-tól pedig bárói címet kapott. Ő alapította többek között a kerületi marshall címet, elnöke volt a bécsi Lengyel Körnek, tagja a Galíciai Nemzeti Parlamentnek, valamint 1928 és 1930 között szenátor. Neki köszönhetően lett híres az okocimi sörfőzde. A 19. század végén lenyűgöző palotát épített a sörfőzdéhez közel, nyári színházzal és a sörfőzde vezetőinek és dolgozóinak szállással együtt.

John Albin örököse fia, Antoni Jan Goetz-Okocimski volt. A második világháború kitörése után külföldre menekült a németektől való félelmében. Harcolt a franciaországi Lengyel Légióban és aztán Nagy-Britanniában. Sosem

Okocimi sörgyár

tért vissza Lengyelországba, száműzetésben halt meg Nairobian, Kenyában. A sörfőzde területén ma is sok történelmi épület van, beleértve a "régi palotát", a Goetz majorságot, egy régi maláta csíráztatót, egy árpamagtárat, egy új sörházat 1845-ből, egy új sörházat 1905-ből, egy új malátacsírázatót 1902 és 1904 közöttől, komlóraktárat, élesztő helyet, egy századfordulós palackozó üzemet, egy 1910-es víztisztító telepet, egy neogótikus tornyot kúttal, a porta, a fal és a kapu pedig 1912 körüli. A sörfőzde keleti, északi és nyugati oldalain a tisztviselőknek, dolgozóknak és szolgáknak tervezett téglá- és fa épületek vannak. A téren a sörfőzde bejáratánál a dolgozók által állíttatott Jan Albin Goetz-Okocimskit ábrázoló szobor van, amit 1937-ben készített Anto-

Okocimi sörfőzde

Goetz-Okocimski család palotája

Jan Goetz-Okocimski

Goetz-Okocimski család palotája

Goetz-Okocimski család palotája

Jan Albin Goetz-Okocimski

ni Madeyski szobrászművész. Ő volt az a szobrász, aki római tartózkodása idején megalkotta Hedvig királyné és Szent László síremlékét, ami a Wawel Székesegyházban, Krakkóban van.

Az erdő mellett a sörfőzde nyugati részén egy korábbi nyári színház faépülete van (most ez a Zajazd Okocim étterem), amit Jan Albin Goetz 1902-ben alapított. Zakopane stílusban tervezték, ami nagyon divatos volt abban az időben, Eugeniusz Wesołowski zakopane-i építész tervei alapján. Okocim leglenyűgözőbb épülete a palota és a körülötte lévő park. A palotát az 1898-1900-as években építette Jan Albin Goetz-Okocimski, a sör királya, és felesége, gróf Sophia Sumiński neobarokk és neorokokó stílusban. A legrégebbi rész tervezője két bécsi építész, Ferdinand Fellner és Hermann Helmer volt. 1908 és 1910 között bővítették a palotát a keleti szárnyal, melyet Leopold Simoni, a Bécsi Műegyetem professzora tervezett. A nyugati szárnyban található kápolna mennyezeti freskóit Tadeusz Popiel, Jan Matejko tanítványa festette. A képek Szűz Mária mennybemenetelét ábrázolják.

Ma a palota és a park magánkézen van. Sok egzotikus fa és cserje van itt.

Régi nyári színház (jelenleg Pawilon étterem)

Okocim Górny-ban megéri megnézni az Áldott Szentháromság-templomot, melyet Jan Ewangelista Goetz alapított. Belsejét a Goetz családról készült festmények díszítik. A kápolna alatti kripta a családtagok koporsóit rejt. A templom mellett a sörfőzők és adminisztratív dolgozók sírjai vannak, közöttük Michał Rossknechté, amit a híres szobrász, Jan Szczepkowski készített.

A városban található még egy leromlott állapotú neoklasszikus kastély a korai 19. századból, körülveve a régi kert és park maradványaival.

Szentháromság temploma

MOKRZYSKA

Jézus Szíve Templom

Brzeskótól 5 km-re északra található Mokrzyska. Nevét az korábban itt található kiterjedt vizes területekről kapta. Mocsarak és mocsaras területek még most is találhatóak, de már mint a Bratucice Tájvédelmi Körzet részei.

Mokrzyska a mocsarak és más vízi élőhelyek területén alapított, eredetileg királyi falu. Az első említései 1364-ből valók, melyben Nagy Kázmér eladja a Czesław Turzynita családnak. Mokrzyska városi rangra emelkedett, ettől kezdve pedig a tulajdonosait hívhatták "Mokrezeskából való"-nak. Jan Długosz krónikás leírásából: "Mokrezeska falu Szczepanów plébániához tartozik, amely Spytek Melsztyński tulajdonában volt. Parasztházai vannak – a földet parasztok bérlik – és egy fogadója. A falunak vannak földjei és erdői, amelyről a krakói püspök gyűjt tizedet."

Két természetes környezetben kialakított szobrot találhatunk a faluban: egyiket egy szikla formájában, a másik pedig két fa, melyek neve Rómeó és Júlia.

Mokrzyskában jól megőrzött fából készült házakat is lehet látni a 19. és a 20. század fordulójáról, amelyek jól példázzák az ún. krakkói típusú vidéki

Rómeó és Júlia

Vándorkő

építkezést. A falunak van általános iskolája, Sport- és Rekreációs Központja, dinamikusan fejlődő sportklubja és önkéntes tűzoltó egyesülete.

19. századi faépítmények

Podhalei Zenekar a mokrzyskai pikniken

Emlék obeliszk

Bucze központja

A város néhány kilométerre található Brzeskótól. Először a 12. században említették. Ez a terület is a szczepanówi plébániához tartozott. Bucze temploma 1946–47-ben épült a Mindenkor Segítő Szűz Anya tiszteletére. A templomot Adolf Szyszko-Bohusz tervezte, aki egyike a kiemelkedő lengyel építészeknek. A faluban számos útmenti szentély és szobor található. A falu bejáratánál egy keresztet találunk a és egy szobrot Szűz Máriáról és Szent Jánosról. A temetőnél szczepanówi Szent Szaniszló szobrát láthatjuk a kápolnában, ame-

Mindenkor Segítő Szűz Mária plébániatemploma

lyet egy hárs törzséből a legenda szerint maga Szent Szaniszló fargott 1884-ben. A legrégebbi épület, ami a 18. századból való, a Nepomuki Szent János-kápolna, egy régi tó helyén található ligetben van. A rendelkezésre álló dokumentumok szerint a Marcinkowski család építtette, akik a falu tulajdonosai vol-

1877-ben készült szobor

tak, felajánlasként fiuk megmentéséért. A klasszikus dzsentri kastélyra hasonlító egyemeletes iskolaépület is figyelmet érdemel. 1929-ben épült a buczei lakosok adományaiból, akiket Jan Albin Goetz, az okocimi sörfözde tulajdonosa támogatott. A falu központjában lévő emlékművet azoknak állították, akik a II. világháborúban haltak meg, valamint keresztet állítottak azoknak a buczei lengyel légiósoknak is, akik 1933-ban életüket adták a háborúban. Egy lenyűgöző szilfa is található itt – természetes emlékmű. Bratucie közeli erdejében

Szent Szaniszló kápolnája 1884-ből

Nepomuki Szent János kápolnája

Szent Szaniszló kútja

egy százéves fa áll, amit Onufry-nak (angolul Humphrey) hívnak és egy Szent Onuphrius-szentély található rajta.

„Onufry tölgyfa”

Az általános iskola épülete

Obelisk és a fogadalmi kereszt

SZCZEPANÓW

Főtér

Szczepanów Brzesko-tól 9 km-re észak-keletre található. Ez a környék egyik legrégebbi területe. 1036 körül itt született Lengyelország védőszentje, Szent Szaniszló (1076-ban halt meg) és 1667-ben Andrzej Szembek későbbi lengyel érsek. Jan Długosz történész, krakkói kanonok, Szczepanów-i plébános és a helyi templom társalapítója ezernyi szállal kötődik a faluhoz. A 14. századig a falu a Turzynici családé, később a Melsztyński családé volt, 1512-től került a Czerny család tulajdonába. A 17., 18. és 19. században a Lubomirski, Potocki, Zamoyski, és Maurycy Straszewski család birtokolta.

Szczepanów legértékesebb épülete egy gótikus téglaeépítésű templom, amit Szent Mária Magdolnának szenteltek. Egy krakkói kőműves, Marcin Proszko építette, többek között Jan Długosz

Kisebb Bazilika

Gótikus bélétes kapu

Kisebb Bazilika

kezdemenyezésére 1470-ben. A templom egyike azon új templomoknak, melyeket 1914-ben fejeztek be Jan Sas Zubrzycki Krakko-Lviv-I építész tervei alapján. A szentély fölött gótikus keresztborda boltozat ível. Külön figyelmet érdemel a gótikus jellegű kő megmunkálás: két varjú-lépcsős ajtó, a kártus a Wieniawa címerrel, egy 1470-ből származó felújított építészeti emlék Szent Szaniszló alakjával, valamint a porosz (Turzynici), Wieniawa (Długosz), Dębno (Oleśnicki) és Lełiwa (Melsztyński) címerek. A régi templom szárnyasoltára a késő 15. századból való. Az új templom oltára neogótikus stílusú, Jan Sas Zubrzycki munkája. A "Szívünkbe zárt szent Szaniszló" című értékes festmény szintén 15. századi. Szczepanów igen értékes természeti emléke a piactéren álló 900 éves hársfa. Bár a belseje már teljesen korhadt, minden tavasszal kivirágzik. A legenda szerint Szent Szaniszló ültette.

Szt. Mária Magdolna temploma, u.n. Długosze

Szt. Mária Magdolna templom belseje

Román stílusú keresztelőkút

A Születés Kápolnája

Szt. Szaniszló temetői temploma

Joseph Ratzinger bíboros Szczepanówban – 2003

STERKOWIEC

Sterkowiec madártávlatból

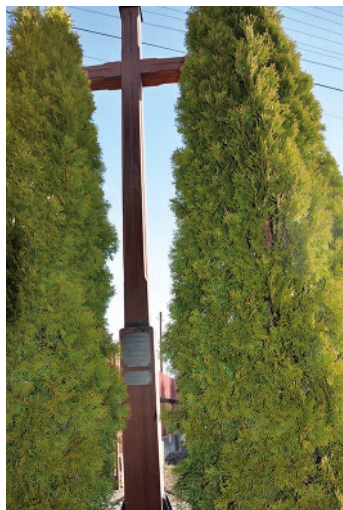
279-es számú katonai temető

Szczepanów keleti részén, a település közvetlen közelében fekszik Sterkowiec és Wokowice, a brzeskói járás két faluja.

Sterkowiec, Starkowiecz vagy Styrkowiec települést Damianice néven is említik a települést a középkori iratok. 1564 és 1581 között a település Jan Rupniewskié volt, a Szreniawa sereg vezéréé. 1890-ig Dębno része volt, és már 1894-ben volt saját, egyosztályos iskolája. 1907-ben a község lakosai új iskolákat építettek, amibe az 1950-es évekig jártak gyerekek. Annak a ténynek köszönhetően, hogy Sterkowiec közel feküdt a fő vasútvonalhoz, 1928-ban vasútállomást építettek. A vasútállomástól Szczepanów felé tartva, a két falu határán a bal oldalon egy út visz az erdő mellett. Ahogyan az útra ráfordulunk két épület között, kb. 300 méterre a kereszteződéstől egy sorompóhoz érünk. Az utat követve 2-300 méter múlva érünk a 279. számú katonai temetőhöz. Ez a temető trapéz alakú, a bejárat kapu fémcsőből készült és két beton őrhely közé épült. A Sterkowiec környéki harcok alatt 1914-ben az Osztrák-Magyar Monarchiából kb. 270,

*279-es számú katonai temető**279-es számú katonai temető*

Oroszországból 40 katona halt meg itt. Néhányukat ebben a temetőben helyezték örök nyugalomra (108 osztrákot az 55. és 95. gyalogos ezredből, és 40 orosz), haláluk ideje 1914. november 20–21. A temető közepén lévő emlékművön az alábbi felirat olvasható: „1915. UNS KAM DER FRIEDE EILIGER ALS EUCHI!”, ami annyit jelent: A béke gyorsabban érkezik el hozzánk, mint ti. A te-

*Út menti kápolna**Fogadalmi kereszt*

A művelődési ház és az általános iskola

metőben 6 egyéni és 3 tömegsír van. A faluban sok értékes és történelmi lát-nivaló van: kápolnák, keresztek és útmenti szobrok.

Sterkowiec madártávlatból

19. századi udvarház

Wokowice egy Brzeskótól nyolc kilométerre északkeletre fekvő falu. A 15. században alapították, és még mindig láthatóak középkori emlékek a településen. A falu alapító okirata szerint a radłów-i nemesi birtok a krakkói érsek tulajdona volt. Wokowice első említése egy 1536-os adójegyzékben történt. E szerint Wokowice a krakkói érsekség faluja és Radłów tulajdona. Pontos információt kapunk a birtok méretéről, ami 4,5 „lan” volt, ma kb. 108,9 hektárnak felel meg, ahol 10 jobbágy 10 egyforma parcellán dolgozott, és 4,5 márkát adózott évente, valamint 4 véka zabot lanonként, 2 csirkét, 2 egész sajtot és 20 tojást. A falu vezetőjének 1,5 lanja volt, saját használatú kútja és malma, valamint egy fogadója. A településnek volt erdős része is. 1782-ben az osztrák dekrétumnak köszönhető egyházi szekularizáció eredményeként, a falut bekebelezték az úgynevezett Vallási Alapba. Feltehetően a 19. században lett önálló település. Jól ismert épület a faluban a 19. századi uradalmi kastély, az adatok szerint egy 18. századi hasonló, fából készült épület helyén. 1945-ben vagy 1946-ban a kastélyt a parkkal együtt eladták Stanisław és Michalina Gładkinak, akik ma is ott élnek. A park déli végében

A Keresztre Feszített Krisztus szobra 1847-ből

Útmenti kápolna 1896-ból

található Krisztust ábrázoló kőszobor 1847-ből származik, Kargul úr és felesége adománya.

19. századi faépítmények

19. századi faépítmények

Szivattyú 1912-ből

Soltész háza és a kápolna

Kilátás a Nowe lakótelepre

Erődítmény Bocheniecen

Ez a festői szépségű település a Kárpátok lábánál, az E4-es út mentén fekszik, Brzeskótól 3 kilométerre keletre, és egyike a legnagyobb lengyel falvaknak. Eredete a 8.–9. századra tehető. Az első írásos említése 1195-ből származik. A falu gazdag történelme néhány prominens személy nevéhez társítható. Egyike ezeknek a személyeknek Siestrzemilon, a falu vezetője a 14–15. század fordulóján, aki a király kedvence volt. A helyi plébános, Mikołaj Dobrka, a könyvbarát földműves, Jan Długosz társa. A falu keleti része síkság, míg az északi rész olyan, mint egy tipikus hegyvidéki falu látkepe. Az itt található Bocheniec a környék legmagasabb pontja, lenyűgöző kilátással. Ezen a hegyen századokkal ezelőtt volt egy erődítmény, most pedig itt található egy 16. századi Szent Anna-templom. A másik plébániatemplom, amit megéri meglátogatni, Sázava-i Szent Procopius nevét viseli. Az első jadowniki templomot a király maga alapította, fából készült. A mostani épület már a harmadik, 1908 és 1919 között épült Jan Sas-Zubrzycki tervei alapján. Háromhajós, bazilika formájú templom. Az oldalhajók gyönyörű csillagos mennyezete bonyolult, szőtt háló benyomását kelti. A templomon belül

Szt. Anna templom Jadownikiben

Szt. Anna templom Jadowniki

egyebek mellett megtekinthetünk egy 18. századi gótikus keresztrefeszítés-ikont, valamint a szintén gótikus, a Szűzanyát a gyermek Jézussal ábrázoló képet.

Szt. Anna templom Jadowniki

Szt. Anna templom Jadowniki

Szt. Prokop Apát temploma Jadowniki

OKOCIM

Szentháromság plébániatemplom

Ha továbbutazunk a festői utakon a lélegzetelállító Krakkói Kapunál, Jadowniktól délre Okocimbe érünk. Okocim városa egy dombon fekszik (Garb Okocimski, 375 m), ami a Wiśnicz-hegység északi végében található (Pogórze Wiśnickie). Régen Okocinnak hívták, és egyike a Brzesko környéki legrégebbi falvaknak. Egyértelmű római hatás látszik a földművelés kultúrájában. Okocim első említése Nagy Kázmér egyik, 1344. május 12-re datált dokumentumából származik, Komes Spycimirtől, aki Krakkó várnagya volt. Okocim fejlődésére

óriási hatása volt az 1845-ben ideérkezett Jan Goetz-nek. Ebben az évben kezdett el két társával, Julian Kodrębskivel és Józef Neumann-nal sörgyárat építeni, ahol az egyetlen tulajdonos 1851-ben

A Goetz-Okocimski család címere

A plébániatemplom kapuja

A plébániatemplom belseje

A templom melletti kis temető

Az általános iskola épülete

Útmenti Nepomuki
Szent János szobor

Jan Ewangelista Goetz lett. Az óváros legrégebbi épülete a Szentlélek-templom, amit a bécsi építész, Max Schweda tervezett. A templomban a Goetz család kriptája is megtalálható. Egy másik érdekes épület az általános iskola épülete, ami 1895-ben az ifjabb Jan Goetznek köszönhetően épület meg. Szintén megéri megtekinteni a plébániai temetőt, ahol megtalálható József Neumann (meghalt 1891-ben) Okocim tulajdonosa, a sörgyárépítés kezdeményezőjének sírja.

Népház

Kilátás a Tátrára Okocimról

PORĘBA

SPYTKOWSKA

Kilátás a Poręba Spytkowskára

Poręba Spytkowska a Wiśnicz-hegység lábainál található (Pogórze Wiśnickie) a brzeskói járás déli részén. A festői elhelyezkedésű település kerékpározásra és túrázásra csábít. Még a Tatra hegyei is látszanak a Królowa Góra tetejéről (342 m). A régészeti kutatások a úgynevezett vonaldíszes kerámia kultúrájának maradványait találták. Az írásos dokumentumok 1325-ben említették először a falut, és színént benne volt Nagy Kázmér egyik, 1344. május 12-re datált dokumentumában, Komes Spycimirtől, aki Krakkó várnagya volt. A település tulajdonosaként Leliwa vezért nevezik meg. A falu múltjának tárgyi emlékeit a plébániatemplomban találjuk.

A Szent Bertalan apostol-templom a 16. század elején épült. A késő gótikus épület kőből és téglából készült. A legértékesebb gótikus freskó a 15. század második feléből maradt fenn, a kőből készült késő reneszánsz keresztelőkút 1620-ból, a festett antependium (oltárkendő) 1685-ből, és

Szt. Bertalan Apostol plébániatemploma

egy tízhangos orgona, amit a híres orgonaépítő, Tomasz Falla készített. A templom melletti fa harangtorony a 18. századból való, a toronyban három harang lakik.

Poręba Spytkowska központjában még mindig áll a régi iskola épülete a 20. század elejéről, most a körzeti óvodának ad otthont. 2003-ban nyitották meg a közösségi házat, ahol most a könyvtár, egy közösségi terem és a helyi önkéntes tűzoltó egyesület található. 1991 óta Porębianie névvel hagyományörző csoport is működik itt. Az LKS Poręba Spytkowska sportklubot 1990-ben alapították.

18. századi harangtorony

Az általános iskola

Porębianie zene- és tánc együttes

Az óvoda épülete

Poręba Spytkowska télen

Szűz Mária Mennybevétele temploma Jasieńben

Szűz Mária Mennybevétele temploma Jasieńben

Jasień Brzeskótól 2 kilométerre nyugatra található. Ez a terület a neolitikum (kb. Kr.e. 3100–1850) ideje óta lakott. Ugyanakkor a falu történelme csak a 13–14. századtól kezdődik. A 14. századtól van saját temploma, ami miatt evidens, hogy ennek említése az első írásos emlék 1325-ből. A mostani templom 1436-ban épült a Szűzanya tiszteletére, Leliwa vezére, Melsztyn-i Spytko építtette. Ezen kívül egy barokk keresztelőkút és egy neogótikus főoltár található itt, utóbbit 1930-ban a brzeskói Stanisław Rogóż szobrász készítette.

A helyi temetőben lévő téglából készült kápolna a jasiēni plébánosok és lelkészek síremlékeit is tartalmazza, 1903-ban, neogótikus stílusban épült. A faluban van egy 19. századi uradalmi kastély. Építése a Baltaziński családnak köszönhetjük, akik a ja-

Kápolna jasieni papok sírjaival

sieni földek tulajdonosai voltak. Ma az épületek a Gyermek Ház intézményét rejtik. 1915. januártól májusig légierők bázisa volt. A bázis a felderítő repülések, a levél továbbítás és a Przemyśl erődbe eljuttatandó hadászati jelentések színtere volt. Néhány lengyel pilóta is itt állomásozott, egyikük volt Stefan Bastyr, a repülés úttörője az újjászülött Lengyel Köztársaságban.

Útmenti kápolnák

A Baltaziński család uvarház Jasieńben

Az osztrák-magyar pilóták jasieni repülőtéren (1915)

Útmenti kápolnák

Szt. Szaniszló Mártír Püspök (szczepanowi Bazilika képe)

SZENT SZANISZLÓ ÉRSEK ÉS SZCZEPANOWO MÁRTÍRJA ÚTJÁN

Kisebb Bazilika Szczepanówban

A bazilika főoltára

Szczepanowo 6 kilométerre északkeletre található, a Sandomierz-medence egy festői részén, a Wysoczyzna Szczepanowskának nevezett terület fölé magasodó fenyő és tölgyfákkal körülvéve. A város Szent Szaniszló püspök és vértanú, Lengyelország védőszentje születésének helye.

Van néhány olyan történelmi dokumentum, ami szent életéről maradt fenn. A legjelentősebbek: Krakkói éves jelentés, Gallus Anonimus Krónikája, Wincenty Kadłubek Krónikája, Kielcza-i Vincent Kis és Nagy Krónikája, valamint Jan Długosz Krónikája.

Az ezekben és néhány egyéb dokumentumban lévő információkra alapozva kb. 1036-ra tehetjük Szent Szaniszló szczepanowoi születését. Szüleinek, Wielisławnak és Bognának egyetlen fia volt. A család a király ismeretségi köréhez, feltételezhető-

A Kisebb Bazilika belseje

Triptichon a szt. Mária Magdolna templomban

Szt. Szaniszló temetői
temploma

en a királyi családhoz tartozott. A tradíció szerint Szent Szaniszló a családi ház közelében egy tölgyfa alatt született. A közelben lévő forrás kútjában fürdette meg Bogna az újszülött fiát.

Szaniszló nagyon tehetséges fiú volt, így iskoláit Krakkóban és Leodiumban (a mai Liège-ben, Belgiumban) végezte. Miután visszatért Lengyelországba, Sula-Lambert püspök kinevezte őt a Wawel Kastélyban a hercegi iroda vezetésére. Papi rendjének és tanulmányainak köszönhetően magas pozíciót kapott Krakkóban. Lambert püspök halála után őt választották meg Krakkó püspökévé. Beiktatása 1072-ben volt. Az a II. Sándor választotta ki őt a szolgálatra, aki II. Bátor Boleszlávot királlyá koronázta 1076-ban.

Sok adományt kapott Szent Szaniszló hogy VII. Gergelyt rávegye, hogy felújítsa a gnieźnói templomot. Leghíresebb csodája, amiről a legtöbb ikon készült, Piotrowin (Piotrawina) feltámasztása. Szaniszló megszerzett egy, a Visztula jobb partján lévő Piotrawin nevű falut, ami nevét egy Piotr nevű nemesről kapta. A lovag halála után az örökösei megváltoztatták a jogokat és visszavették a falut a püspöktől. A király megtorlásától való félelmük miatt, aki Szaniszló ellen volt, senki nem akarta megvédeni a püspököt. Három nap ima és böjt után Szaniszló szentmisét mutatott be és főpapi ruhában abba a temetőbe ment, ahol három évvel korábban eltemették a lovagot. Megkérte, hogy nyissák ki a sírt, pásztorbotjával megérintette

Születés Kápolnája

Tölgyfa törzse Születés Kápolnájában

Oltár Születés Kápolnájában

Kis kút forrással

a lovagot és az csodálatos módon feltámadt. A feltámadt lovagot a bíróság előtt vallatták, hogy Szaniszló püspököt meghazudtolják.

1079-ben Szaniszló püspök összeveszett a királlyal. A konfliktus oka az volt, hogy a király nem támogatta tovább Szaniszló céljait, amivel elutasította őt. Sem a dorgálás, sem a büntetés lehetősége nem működött. Az eset véresen végződött, amikor 1079. április 11-én Szaniszló püspök elhagyta a Wawelt és a skalkai monostorba menekült. Itt,

Merész Boleszláv király

Templom Piotrawinban

Skalkai szt. Mihály templom

Skalkai szt. Mihály templom

Skalkai szt. Mihály templom

A Waweli Székesegyház

miközben misézett, a király maga ölte meg, testét feldarabolták és a Visztula folyóba dobták. Az esemény, ahogyan a krónikák írják, csodával járt. A feldarabolt testet fehér sasok szedték össze és újra összerakták. A testet ezután nagy tisztelettel a skałkai Szent Mihály-templomban helyezték örök nyugalomra. Szaniszló püspök halálhíre az egész nemzetet a király ellen fordította, akit száműztek Magyarországra. II. Bátor Boleszláv itt halt meg 1081-ben.

1088-ban Szaniszló püspök testét temetési menettel vitték át Skałkából a Wawelbe, ahol egy speciális koporsóban helyezték el.

A kezdetektől tisztelettel vették körül Szaniszló püspök sírját az emberek, imádkoztak és sok segítséget tapasztaltak meg. Már ebben az időben szóba jött a szentté avatása, de kül- és belpolitikai okok miatt nem tudták megvalósítani. Csak Krakkói Kinga hercegnő és férje, Szemérmes Boleszláv herceg folytatta a kanonizációs eljárást.

Kielce-i Vincent gyűjtött bizonyítékokat Szent Szaniszló életé-

A Waweli Székesegyház belseje

Szt. Szaniszló Mártir Püspök síremléke

ről a parasztságtól és azoktól, akik kegyelmeket kaptak rajta keresztül püspök korában. Ezekre a bizonyítékokra alapozva írta a "Vita Minor" életrajzt a kanonizálás érdekében. Egy speciális delegáció ment Rómába és mutatta be ezeket az iratokat IV. Ince pápának, mint Szaniszló életének bizonyítékait. Krakkó püspöke volt ez a szent. Hosszú és bonyolult kutatási folyamat után a teljes lengyel egyház ünnepelhette azt az örömteli pillanatot, amikor 1253. szeptember 8-án IV. Ince pápa szentté avatta a vártanú püspököt, Szaniszlót. A szertartás Assisiben volt, Szent Ferenc városában. A szentmise alatt az új szent képét kifüggesztették a bazilikában, először a világon. A pápa május 8-át jelölte ki Szent Szaniszló napjának. A lengyel emberek örömük kifejezésére nagy eseményt rendeztek Krakkó mezején. Egy évvel később a teljes lengyel egyház közösen ünnepelt. Szczepanowo-i Szent Szaniszló lett Lengyelország új védőszentje, Szent Adalbert mellett. II. János Pál pápa az erkölcsi rend védőszentjévé avatta.

Körmenet szt. Szaniszló ereklyéivel Szczepanówban